

ŽIVOTOPIS »MISTIČNOG DOKTORA«

O. Crisogono de Jesus Sacramento, OCD, *Životopis sv. Ivana od Križa, Vrelo Života, Sarajevo, 1974. Prevele Sestre Karmelićanke u Brezovici*

Ratko Perić

Sveci su uvijek bili zanimljive pojave i u Crkvi i u društvu. Oni na izvanjski način dokazuju i svjedoče onu temeljnu oznaku Crkve: svetost. Kršćani su od samoga početka crkvene povijesti istraživali i propitkiivali se za životne putove Božjih ugodnika, častili ih za života, hodočastili na njihove grobove, upućivali im molbenice i željeli njihov zagovor. Znamo međutim da je u povijesti bilo razdoblja kada su cvjetale zlatne legende prema kojima su svete osobe prikazivane kao čudesna stvorenja od svoga rođenja do smrti. Takvi životopisi koji su nicali iz pobožnih prepričavanja još su više raspaljivali čitateljsku maštu, a na kraju se često nije znalo je li dotična osoba naravna ili neka nebeska velesila.

U zadnje doba u traganju za povijesnim podacima i u postupku utvrđivanja istinitosti uvriježenih mišljenja došlo se do zaključka da se podaci o nekim svecima uopće ne slažu s njihovim liturgijskim štovanjem. Tako su već neki uklonjeni iz kalendara. Kao djeca svoga vremena, u kojem je izoštrano kritičko oko i na prošlost i na sadašnjost, pomalo strahujemo pred maštom i pred postavkama životopisaca. I zato odvažiti se danas na izdavanje biografije nekoga sveca koji je živio prije više stoljeća znači imati dobar ukus, opravdanje i nadu da će stvar zainteresirati javnost. Čini mi se da je *Radosna vijest* u Sarajevu, u knjižnici *Vrela života* »Životopisi svetaca« pogodila žilu kucavcu suvremenika kada se odlučila na objavljivanje biografije sv. Ivana od Križa. Djelo je izvorno pisano na španjolskom, a mi smo ga dobili u hrv. jeziku s njemačkog prijevoda, s kojim su uspoređivani i izvornik i drugi prijevodi. Životopis su prevele Sestre Karmelićanke u Brezovici, pripadnice istog Reda kao i sv. Ivan. Uvodnu riječ hrv. izdanju napisao je Ante Stantić, karmelićanin.

Sv. Ivan od Križa, u svijetu Ivan de Yepes, rođen je u Fontiverosu (Španjolska) 1542. godine od oca plemenitaša i majke seljanke. Nakon Ivanova rođenja otac ubrzo umire, a majka sa svoje dvije tkalačke ruke nastoji prehraniti sebe i svoja tri sina. Opća gospodarska kriza, u kojoj kraljuje siromaština, učinila je život posve muktotpnim. U obitelji vlada glad, ali i »ljubav, krepost i rad« (13). U Medini del Campo mali Ivan ulazi u neko sirotište koje je ujedno i zavod kršćanskog nauka. U svojoj 17. godini upisuje se u Kolegij Družbe Isusove gdje kroz četiri godine (1559—1563) stječe humanističku izobrazbu. U školi se pokazuje vrlo darovitim učenikom, osobito latincem i retoričarom. Završivši isusovački kolegij, pred izborom životnoga zvanja, odlučuje stupiti u karmelski red. Ulazi u novicijat, polaže zavjete i uzima ime Ivan od sv. Matije. Nakon novicijata, 1565. g. pohađa sveučilište u Salamanci gdje studira filozofiju i teologiju. Salamanka je te godine imala 7 tisuća upisanih studenata. Dok životopisac prati Ivana na njegovu naukovanju, vješto prikazuje i određene metafizičke, moralne i teološke nauke i novosti tadašnjega doba, koje su djelovale na oblikovanje Ivanova duha i na tvorbu njegovih kasnijih djela. Potkraj svojega studija Ivan se upoznaje sa sestrom Terezijom Velikom, koja je već prije nekoliko godina poduzela obnovu karmelićanki. Majka Terezija u to vrijeme upravo traži kojega oduševljenika koji bi se prihvatio reforme muškog ogranka toga strogog Reda. Srodne duhovne osobe, iako po godinama različite — njoj 52, a njemu 25 godina — dišući istim Kristovim duhom, nalaze zajednički jezik i međusobno povjerenje. Ona ozbiljno računa s njime kao obnoviteljem Karmela. Otac Ivan od sv. Matije prelazi god. 1567. iz obuvenih u bosonoge karmelićane. I tek sada započinje njegova duhovna i fizička pustolovina. 1568. god. tri mlada obuvana karmelićanina odriču se »olakšica što ih je prvobitnome Pravilu sv. Alberta dao Eugen IV. pa obećaju da će od sada živjeti« po izvornom pravilu

(str. 39). Ivan od sv. Matije tada uzima ime Ivan od Križa. U suradnji s velikom obnoviteljkom i mističarkom o. Ivan traži mjesta za nove samostane i nove članove koji su pristizali bilo iz obuvenih karmelićana bilo iz svijeta. U razmaku od nepune dvije godine niču tri samostanske jedinice bosonogih. Kulturno izobražen, duhovno razvijen, poletan, Ivan preuzima dužnost za dužnošću: najprije kao odgojitelj novaka u sva tri samostana (1568—71 g.), zatim rektor na Kolegiju u Alkali (1571) i napokon višegodišnji duhovnik ss. karmelićanki u Avili (1572—77).

U najdramatičnije dijelove knjige ulazi opis razmirica i rata između obuvenih i bosonogih (str. 63—93). Ivan od Križa, uhićen od obuvenih koji su se protivili njegovoj obnovi Reda, 9 mjeseci provodi u samostanskom zatvoru u Toledu kod svoje subraće. Nisu to braća nego pravi mučitelji koji su smatrali da je kod njih sva pravda svijeta. »Petkom, kada se svrši zagrižljivo prekoravanje, otac Ivan ima ogoliti ramena i onda poglavar započinje 'kružno bičevanje', a nastavljaju ga svi nazočni redovnici tako dugo dok ne izgovore psalam 'Smiluj mi se, Bože!' Udarci biča oštri su, obuveni redovnici udaraju bez milosrđa« (str. 73). O. Ivan ipak ne popušta u svome svetačkom i prorokačkom obnoviteljskom naumu, već uspijeva pobjeći iz zatvora i spasiti glavu. Njegova veličina odražava se i u tom činu bijega ispred sulude subraće, ne smatrajući voljom Božjom da se pomiri sa svojim stanjem, kao i u njegovoj kasnijoj izjavi »da su tako radili, jer su mislili, da imaju pravo« (str. 77). Pisac, prikazujući na ovim tužnim stranicama unutarnju borbu u Redu, nimalo ne ublažuje činjenice, nego ih iznosi bez obzira hoće li se tko sablazniti ili ne. I korisno je ovo u knjizi pročitati da se vidi do koje mjere i u redovima »perfectae, sc. perficiendae caritatis« dopire ljudska bijeda, zloba, zavist, oholost, smrad i mržnja, ali isto tako da se uvidi blještavilo duha u pojedinih osoba. Nakon 25 godina ratovanja provincija bosonogih odcepljuje se od obuvenih i postaje samostalna, godine 1580.

Poslije bijega iz zatvora i privremenog smirenja duhova, Ivan obnaša različite službe u svome redu: prior, rektor, definitor, apostolski vizitator... Umire 1591. godine.

Sveti Ivan od Križa poznat je ne samo kao crkveni naučitelj već i kao najveći mističar u Crkvi. Njegova teologija i pjesništvo stopili su se u mističnost, posebnu karizmu kojom je služio na dobro svojoj zajednici i svojoj duši. Dobar dio Ivanovih bogoslovnih, pjesničkih i mističnih spisa izgubljen je ili uništen od njegove bosonoge subraće koji su imali »pik« na njega, i čak ga htjeli izbaciti iz Reda. Najuspjelije duhotvorine napisao je u zatvoru u Toledu (*Duhovni pjev*) i za vrijeme priorata u Granadi (*Tamna noć*). Nadamo se da će ovaj životopis biti uvodnik za izdavanje njegovih djela. Inače dijelovi spomenutih pjesama nedavno su objavljeni u antologiji *Zapadna duhovna lirika* koju je 1970. uredio Djuro Kokša, rektor Hrvatskoga zavoda sv. Jeronima u Rimu, te u *Kolu*, br. 4, 1971.

Patnja je sigurno odigrala bitnu ulogu u zrijevanju ovoga velikog sveca. Trpljenički doživljaj uvijek je jači i dublji negoli ovosvjetska radost i užitak. Ali uz patnju ide i ljubav. Ivan je to doživljavao kroz sve konizmeno vrijeme ovozennog života, a napose kad je pobjegao iz zatvora i čuo iz nekoga samostana pjesmu svojih susestara:

Tko nema što da pati...

Taj nikad neće znati,

Da patnju ljubav prati!

Tko ljubi, taj tek čemerom se hrani... (str. 85).

Čitatelju će se ukazati poruka i novost ove knjige u uvidu da se za postizanje svetosti ne zahtijeva oblačenje monaškog habita i ulazak u zidine samostana, već u prihvaćanju gorkih zaloga života, pa nalazili se oni bilo gdje. I zato može biti vrlo korisno i redovničko-svećeničkom osoblju i svjetovnjacima čitanje ovog životopisa da se stekne jasna spoznaja kako se svetački likovi izbijaju iz ljudske sirovine u vatri patnje, u okviru naše ovozemaljske egzistencije, u poslušnosti svojoj savjesti i zakonitim poglavarima. Biograf ističe: »Otac Ivan, koji je tako podložan vlasti, kada treba slušati, ipak je isto tako

nezavisan, kada treba da kaže svoj sud u stvarima koje se njega tiču» (str. 171). Nije dakle slijepa poslušnost koja oblikuje svece, već ona razumna i vjerna.

U prikazu Ivanova života hagiograf donosi obilje zgoda koje su korisne i poučne za svakoga kršćanina, a ne samo za onoga koji je stupio u redovništvo. Ima ponegdje »čudesnih događaja« za koje bi poneki moderni oštrozubi kritičar rekao da više graniče s maštovitošću. No, životopisac, koji se zaista potrudio da znanstveno iznese podatke (šteta što su bilješke u hrvatskom izostale, a ostali samo navodnici), uvijek upozorava odakle su izvori uzeti, ili jednostavno kaže: govorilo se da...

Danas smo u jeku crkvene obnove i u nauci i u strukturi. Možda netko pod obnovom razumijeva razbijačinu ustaljenih vrednota. Ivan od Križa pokazuje primjerom kako obnova treba ići do dna ljudskoga duha, makar putovi bili posve trnoviti.

NOVI PRILOG NERETVANSKOJ POVIJESTI

Fra Vjeko Vrčić, Neretvanske župe, Metković 1974.

Martin Ivan Vidović

Vrijedni i marljivi franjevac, svećenik fra Vjeko Vrčić obdario nas je još jednom vrijednom knjigom Neretvanske župe.¹ Ovo se djelo pojavljuje poslije više članaka i rasprava o Neretvi od pok. don Rade Jerkovića, napisanih i razasutih u raznim brošurama, časopisima i listovima ponajviše od 1935. do 1945. god., te knjiga I. Smoljana *Neretva* (Zagreb, 1970), T. Macana *Iz povijesti Donjeg poneretavlja* (Metković, 1972) i K. Jurišića *Katolička crkva na biokovsko-neretvanskom području u doba turske vladavine* (Zagreb, 1972) — novi je značajan doprinos tisućljetnoj burnoj i slavnoj povijesti Neretvanske krajine.

Kako o neretvanskoj prošlosti nije dovoljno pisano, Vrčićeva je knjiga bila potrebna i vrlo je korisna. Pisac-amater koji se uz pastoralni rad bavi i pisanjem, Vrčić se s ljubavlju prihvatio svojega posla. Trinaestogodišnji rad (1945—1958) u Neretvi duboko ga se dojmio te on kao da se ovom knjigom želi odužiti. »Knjigu sam napisao iz ljubavi prema kraju«, ističe on, »gdje sam proveo najljepše svećeničke godine, i gdje sam istinski dijelio poslijeratne radosti i žalosti s neretvanskim narodom, a osobito s mojom župom Metković.«

Vrčić se, međutim, upustio u težak i odgovoran posao. Rad kojeg se prihvatio zahtijevao je mnogo truda i vremena; trebalo je pretražiti sve župne i biskupijske arhive makarske, trebinjske, dubrovačke i splitske biskupije, koji se odnose na obrađivano područje, zatim arhive u Dubrovniku, Zadru, Splitu, Veneciji i sve pominjivo bilježi, te propješačiti Neretvu »uzduž i poprijeko«, točno uočiti granice župa i druge pojedinosti, slušajući ujedno i živu riječ o minulim vremenima i događajima.

Iako autoru *Neretvanskih župa* nije bilo moguće pregledati i istražiti sve pojedinosti, on je obavio važan i značajan rad. On u svojoj knjizi donosi sustavno i neovisno povijesni prikaz svake pojedine župe. Župe je poredao abecednim redom što omogućuje lakše snalaženje i bolju preglednost. Ta

¹ Vrčić je dosada objavio: *Odjeci 250-godišnjeg rađa Imotske župe* (Imotski, 1967); *Biokovski župnik (osvrti i refleksije)* (Imotski, 1969); *Svećenici i redovnici Imotske krajine* (Imotski, 1970); *O. fra Šimun Milinović, u Sinjska spomenica* (Sinj, 1965), 315—327; *O. Metod Radić, u Kačić; zbornik Franj. provin. Presv. Otkupitelja, 4* (Split, 1971), 155—160; *Tin Ujević hrvatski pjesnik i Vrgorac, u Kačić, zbornik...*, (Sibenik, 1973), 157—164. Osim navedenih radova surađuje još u raznim listovima i časopisima.